

A regényolvasó – Pál József hatvan éves

(Laczkó Pál harminckettő, Kiscseri Mihály tizenegy)

Amikor megismertelek, csaknem minden tudtál, annál is többet, mint amit tudni illett egy valamire való irodalmárnak (hogy értelmiségiről ne beszéljek) a határon belül és kívül teremtett (aktuális) irodalomról. Amiről nem tudtál, az nagy valószínűséggel nem volt, nem volt aktuális, és csak később (körünkben) vált azzá, vagy nem kellett tudni róla. Azt, ami később lett aktuális, titokzatos mosollyal kísérve, meglepetésnek szántad (titkoltad). Társaságodban (sokszor azon kívül) ma is gyanakvással keresem: vajon mi az, amiről tudnom kellene, és nem tudok, és tudom, hogy tudod.

(Csaknem) mindent tudtál abból, ami tudható volt, és, ami nem – klasszikusaidról. Soroljam Balassitól Csokonain át, József Attiláig (a nevét se merem leírni), Radnótiig? Mikszáth nevét sem merem leírni, a zsoltárokon át Móriczig, Kosztolányin át Grendel Lajosig. Hol marad Farkas, Szilágyi (ezúttal István)? Az akkori Temesitől, a mindenkori Esterházyig (nagy ellentét!). Ismerted (nem csak azt), amit annak neveztünk, és a háttérét (nem csak azt, amiről tudtunk). Azt kellett gondolnom – félve – hogy az egyetemes magyar irodalom története járkal érdekes fejedben. Hát nem érdekes?!

Jókedvűen menetelve anekdotáztál az irodalomban, és anekdotázva meneteltél már akkor is (belőle kifelé). De mértékkel: már akkor tudva, hogy centizni kell; az anekdota akkor vehető komolyan, ha kevesebb hangzik el belőle, mint amennyit hallani szeretne az ember. Közben kianekdotáztad magad, miből is? Hát ugyanaból, valamelyik irodalomból. De az egyikben, az egyben, ami a sajátod és a barátaidé, abban benumaradtál! És, ha ez nem is minden, bőven elég, és nem kevés.

Meg nem hatódtál (ritkán, mégis), de hatóttál, és hatsz, látod: neked from.

Régről hozott klasszikus történeteiddel – hogy ott maradjunk, az aktuálisnál – rendbetetted (te nem akarod tudni, pedig mondtam nemrég, hogy számítanak rád; legyen nehéz!), szóval klasszikus szórenddel rendet raktál mindennapjaink klasszikus történeteinek között. Írókat bontottál le, (képző)művészeket, zenészeket építettél fel, amiről beszéltél, már akkor mind a ma (2010) életműve volt, mintha tudtad volna. Szilágyi Domokos, Nagy Pál, Domonkos István (*Kormányeltörésben*), Lászlóffy Aladár, Csiki. Soroljam még, meddig? Rangsoroljam befogadó szellemi barátaidat?

Ezerkilencszáznyolcvannégy vagy nyolcvanöt.

Egyszer csak elhallgattál, és hallgatsz, hol elhallgatsz ma is. A regényolvasó elhallgatott, hiába üzenté neki a szalmakomisszár, ne álmodj, ő mégis álmodott és elhallgatott.

Keresünk a régi helyeken, tudod te, hol. Nem vagy ott (se). Hogy aztán elő gyere egy pontosan szép mondattal, amely már nem történet, de pontos mondat a történetről. Hogy aztán eltűnj, eltűnhess megint.

A tudatlan ember, mint én is voltam akkoriban (és maradtam hozzád képest máig), a tudatlan ember, amikor Pál Jóska megállíthatatlanul és gátlástalanul jött (jön) a (könyv)címekkel, nevekkkel, pontos dátumokkal, szóval a tudatlan ember, még ma is azt hiszi: akkor, amikor viccettél (huszonöt évvel ezelőtt, meg tegnap) csak viccettél. Holnap meg azt: meghúz, hülyéskedik, éppen megvezetni készül. Hiszen tudós – kimondom! –, ha ember is.

Voltak évek, amikor nem kerültük egymást, de elkerültük, és szóba nem állhattunk egymással. Pedig tudjuk (tudom), *egymást tudóként* szerettünk egymásért (akkor is), csak nem akarták, hogy tudjunk róla, nem engedték, hogy tudhassunk róla, politika.

Tudomásom szerint egyetlen prózакönyvedet – *Szalmakomisszár* a címe – Laczkó Pál írta, 1981-ben jelent meg, Földi Péter illusztrációival. Találó, *Panelrés* című verseskönyvedet Kiscseri Mihály jegyzi, lektorálta Zalán Tibor, Dukay Nagy Ádám szerkesztette, illusztrálta – 36 év után megint – (nem ugyanaz a) Földi Péter. Jegyeztél jónehány (nem csak helyben) jelentőset Pál József néven is.

Közben bementél a Parlamantbe. Ne gondolkodj ezen, nem ez az életműved. Az te magad vagy, holott lehattél volna mások életműve is. És lehetsz még mások életműve.

Ha írtak rólad, műveidről, emlegették – és megemlegetik – műveltséganyagod „nemes építőelemeit”, „nyelvi képességeidet”. Szóval félték és hála istennek félfelhetnek is tőled: műveltséged, tudásod, s ahogy hivalkodás nélkül, alázattal élni tudsz ezekkel – (viselkedésed ebben a ködben) tarol szűk, és egyre szűkebb környezetben.

Ma aztán tuti, kedves konzervatív, hagyományt stílusosan (nem feltétel nélkül) tisztelő barátom, hogy többet várnak tőled. Ha már elárultad, add is ki magad, Regényolvasó.

Hát lehet, hogy ez a baj. Félünk a tudásodtól, hát lebegünk (közted és közted), így aztán egyedül maradsz, nincs kivel megmérkőznöd. Maradtál volna műveletlen, félművelt, születéssel volna ostobának, győztes lehetnél. De! A meccseket te hívod, hogy aztán majd – mint ütőzet nélküli győztes – mosolyogva mellénk állj, például a Kis-Zagyva parton, például mellette egy hídon, egy kocsmában, és egy másikban is. Aztán a kávéházban, az étteremben szerda este. Sohasem, képviselőként sohasem Budapesten.

Megkérdezhetném, ha lenne kitől, hol vannak Laczkó Pál újabb prózái, Pál Jóska (hurcolt) csomagjainak melyik rekeszében. Titkon, csak bízhatunk benne, ő, Pál Jóska még tudja, hol is keresse. S egyszer csak előállsz kötettervvel, készkötettel, kérem. Nem mintha a *Szalmakomisszárt* nem kellene sürgősen újra közzétenni!

A Könyvedet jó huszonöt éve olvastam, most, születésnapra készülődve, kerülő úton, baráti segítséggel jutottam hozzá; *avalott* könyvtárak is egy-egy példányt őriznek belőle, ha; a szörny – szörnyű!

(Tegye meg valaki, hogy Salgótarjáni Pál József (rejtőzködésed új neve!) születésnapjának megünneplése után digitalizálva hozzáférhetővé teszi ezt a kicsiny, de

annál értékesebb életművet a *neten*, múltunk, jövőnk és korunk örült kísérletének világvásznán. Csak azért nem így fogalmaztam: „kicsiny, de annál lényegesen értékesebb életművét” – mert súlyát vehettem volna el az életműnek, amely – egy-könyvnyi?, kettő?, három? – és/tehát nem kicsiny).

Addig is, amíg azt megtalálom, el kell mondanom neked, Jóskám, hogy mindenki meghallhassa. Azok közé az íróim (művészeim) közzé sorollak, meggyőződésem, hogy közéjük tartozol, akiket inkább tesz boldoggá a gyűjtés, a tudás halmozásának, a tudás begyűjtésének, a *készülődésnek* az élménye, mint az írás (gyakorlása). Nem mintha elfárasztana a készülődés, téged éppen hogy nem a készülődés élménye visel meg, hanem az tart meg. Az tart meg. Annyira, hogy nekiengeded ezt a szörnyet, a készülődés szörnyét – ketrecben egeret a macskának – az üres papíroknak (te írod). És ülsz fölötte (ketrec még, vagy már nem, mindegy), néha felülkerekedsz, legyőzöd a macskát. Felfalja az élmény a készülhető művet. Az élményszörnyet a készülő mű szörnye. Önző mód, élvezkedsz (bűnösen).

Megbocsájtható a megbocsájthatatlan?

Születésnapon? Kívánom, magunknak, hogy legyőzhesd a macskát. Hatvan évesen váltsak filozófiát? Megpróbálni, miután már próbálkoztál vele, mindig lehet. Olvasom válaszod:

„[...] a sorimat olvasók közül bárkiben felmerülhet a kérdés, hogy ismerve a titkokat, miért nem látok neki magam is egy regény megírásának. A kérdés naiv [...] Ugyanis a regényíró lehetőségei mindig korlátozottabbak, mint a regényolvasóéi.” (1973, huszonhárom éves, a kötetben megjelenés idején 1981-ben, harmincegy.)

Mégis!

A *Regényolvasó* fiatal hőse mindent elkövet azért, hogy olvashasson, az olvasás háborítatlan feltételeit szülei hagyatékának (ház, kert, gazdaság) eladásából teremti meg. A végkimerülésig olvas. Beleőrül az olvasásba, még nem beteg, és nem tudja, hogy az lesz. A keretnovella hőse arra ébred, hogy fehérköpenyes ápolók veszik körül, és olthatatlan olvasási vágy tör rá.

Túl a történeten, a napokban (2010!) újraolvasva a novellafüzért, (őszinte) döbbenettel fogadtam be nyelvi korszerűségét, a szerkezet feszültségét, a tudatosság poklát. Nagy szavak! (Nem baráti) tisztelettel adózom hőse intellektuális, és hétköznapi gyötrelmei előtt. És kérdelem: miért csak ennyi?! A tudás pokla, ha ott van minden mondatában, miért – miért! – csak ennyi? Miért ennyi sok?

Ezért:

*„Minden erényt rajtam kérsz számon,
csak azért, mert ismerni vélem
- képzelepsz – az emberi gyarlóságot.
Sokat, persze, nem tévedsz, bár ezzel*

*a hévvel – ha terelnéd – akár
dicsekedhetnél is velem.
Athén szerte.
Vagy engem vagy léged (mindkettőnk:
ez a valószínűbb) a megkergültek
közé sorolnának.(Tán anélkül is.)*

*Maradjon hát minden így.
Szórd mihaszna szavaid.
Szórd.
Vagyok.
Vagy. Ennyi elég.”*

(Szókratész nyugodt. Kiscseri Mihály: Panelrész)

Jóskám! Egy mindenkori egyetemi kurzus, ha nem is az Egyetem (közel van hozzá mégis) hallgat léged, és, ne legyen benne semmi túlzás, tanul, mindig csak tanul tőled. Ezt is, (sajnos) azt is, büszkén, méltósággal emezt és amazt is. Tudod te, nem csak te (tudod), miről álmodozom, amikor születésnapod alkalmából (holnap lesz, ma még csak október harmadika) rád gondolok. Hát persze, hogy arról, hogy egészségedre olvashassunk! Isten éltesen, ha még van (vagy már megint), biztosan éltet!

